

[1914 nov.]

*A függetlenségi és 48-as párt felirata az uralkodóhoz
a Tisza-féle román paktumtárgyalások ügyében¹*

Felséges Császár és Apostoli Király!

A függetlenségi és 48-as párt, éppúgy mint a többi ellenzéki pártok, a háború idejére felfüggesztette a belpolitikai küzdelmeket, és minden törekvését állandóan oda irányítja, hogy a nemzet összes erői a győzelem kivívására tömörüljenek. A pártnak ez a magatartása nem azt jelenti, mintha akár elvi meggyőződése, akár a közelmúlt alkotmányértő és a közélet erkölcsi alapjait megtámadó tényeivel szemben elfoglalt álláspontja bármi tekintetben módosult volna; hanem csupán azt, hogy a mai történelmi órában nem tartja megengedettnek a nagy nemzeti erőfeszítésnek bármilyen megzavarását. Midőn a függetlenségi és 48-as párt ekképp teljesen számolt a rendkívüli helyzet követelményeivel, méltán elvárhatta, hogy a kormány is tartózkodni fog olyan kezdeményezésektől, amelyek a pártok közt vitás kérdéseket érintenek. Igen helytelen kormányzati eljárás az, amely controvers kérdéseket akkor kíván megoldani, amikor az alkotmányos ellenőrzés alig érvényesülhet, és amikor a kritika szabadságára, hatósági korlátokon kívül, magasabb szempontok nyomása is nehezedik rá.

Megdöbbenéssel értesült tehát a függetlenségi és 48-as párt azokról a lépésekről, amelyeket a kormány ilyen viszonyok között a nemzetiségi kérdés terén tenni jónak látott. Hatványozottan újul meg azokban az a politika, amelyet régebben a miniszterelnök úrnak a román nemzetiségi párt egyes vezéreivel folytatott tárgyalásai juttattak kifejezésre, és amelynek úgy módszerével, mint tartalmával szemben a függetlenségi és 48-as párt annak idején, a képviselőház naplójának tanúsága szerint a legnagyobb határozottsággal fejezte ki ellentétes álláspontját.

Nem tudjuk, hogy minő indokok bírhatták a miniszterelnök urat éppen most az említett kezdeményezésre. Az általánosan elterjedt felfogás azt azzal a törekvéssel hozza összeköttetésbe, hogy a román királyság rokonszenve a mi ügyünknek megszereztesse. Ha csakugyan ez volt Felséged kormányának célja, úgy ez idő szerint már meggyőződhetett arról, hogy ilyen eszközökkel a jelzett irányban semmi eredményt sem érhet el. Ellenben elérte azt, hogy aggodalmat és lehangoltságot idézett elő a magyarságban; abban a magyarságban, mely a történelmi válság tanúsága szerint is Felséged hatalmának legbiztosabb erőssége, hadviselésének gerince, és amely most, ugyanakkor, amikor fiai ezrével hullatják véréüket a harcmezőn, egyik legdrágább kincséért: a magyar nemzet politikai egységéért kénytelen aggódni!

Felséges Urunk! A helyzet komolysága és felelősségünk átérzése hallgatást parancsol nekünk ezekkel a súlyos tényekkel szemben is, mert nem tudjuk minden irányban mérlegelni a felszólalás következményeit. Teljesítjük tehát, bár sajnos egyoldalúlag, a politikai önmegtagadás kötelelességeit; elhalasztjuk a parlamenti és egyáltalán a nyilvános kritika gyakorlását arra az időre, mikor az magasabb [érdekek] érintése nélkül történhet. De mivel azokkal az érdekekkel szemben is vannak kötelelességeink, amelyeket a kormány kezdeményezése meggyőződésünk szerint veszélyeztet, ezen kötelelességeink teljesítésében oda kell fordulnunk, ahol minden aggodalom nélkül nyíltan szólhatunk: fordulnunk kell az alkotmányos hatalom másik tényezőjéhez, Felségedhez, Királyunkhoz!

Mi nemcsak nem ellenezzük, hanem a nemzet politikai egysége által megszabott határokon belül egyenesen követeljük a legmesszebb menő méltányosság gyakorlását nem magyar ajkú pol-

¹ Szövegét közli: Károlyi Mihály levelezése. Szerk. Litván György. Bp. 1978, I. köt. 742–744. l. Uo. I. Károlyi Mihálynak Justh Gyulához intézett, 1914. nov. 10-én Parádon kelt magánlevelét is, melyben bizalmas megbeszélésre és az ezt követő pártelnöki tanácsülésre hívja meg Justhot „A kormánynak a hazai románsággal történt — most nyilvánosságra jutott — megegyezése tárgyában” (117. l.).

gártársaink jogos kívánságaival szemben. De ez a méltányosság hitünk szerint nem nyilvánulhat meg egyes nemzetiségi csoportoknak tett külön engedményekben, melyek már azért is, mert külön engedmények, megsebzik a politikai magyar nemzet egységét, hanem csak a mindenkivel szemben egyaránt igazságos és törvénytisztelő, erkölcsileg kifogástalan, nemzeti életünk teljességét és tekintélyét biztosító, demokratikus és szociális szellemtől áthatott egységes politikában.

És ez a méltányosság nem állhat meg a nemzetiségeknél, hanem érvényesülnie kell az összes, különösen pedig a mostohább sorsban levő társadalmi osztályokkal szemben is. Ezeknek, jelesen a politikai jogoktól úgyszólván teljesen megfosztott munkásságnak panaszai sokkal alaposabbak, mint a nemzetiségek kifogásai. Ha egyes nemzetiségekkel szemben a politikai téren kívánjuk megjutalmazni a harcmézőn tanúsított kötelességteljesítést, úgy valóban nem szabad megfélemlenünk a munkás osztály azon ezreiről sem, akik az alkotmány sáncaiból kizárva, mégis ott vérzenek a hazáért a kiváltságosok fiával együtt. Elsősorban nekik tartozik a haza kiegyenlítő igazságossággal. És ha a háború tapasztalásai alkalmul szolgálnak szűkkeblű választási törvényünk revíziójára, úgy mi ezt csak megelégedéssel üdvözljük; de ennek a revízióknak alap gondolata és célja nem lehet egyes nemzetiségi csoportok súlyának mesterséges növelése, hanem annak a demokratikus ideálnak legalább megközelítő megvalósítása, amely a haza polgárainak egyenlőségét nem csak az áldozatok követelésében, hanem a jogok kiterjesztésében is érvényesíti.

Főleg pedig nem feledkezhetik meg ezen méltányosság és a politikai előrelátás a magyarság jogos kívánságairól. Mikor más tényezők, mégpedig megbízhatóságukkal fordított arányban, kedvezésekben részesülnek, mikor ezek a kedvezések a nemzet politikai egysége szempontjából aggodalmakat keltenek, nem lehet félretenni a magyarságnak azon követeléseit, melyek nem holmi faji igényekből, hanem az állami szuverenitás fogalmából, az egységes nemzeti élet természetéből folynak, melyek tehát nem szétbontó, hanem tömörítő tényezőket képviselnek. Nagy érdek lehet a nemzetiségek megnyugtatása: de még nagyobb érdek a magyar nemzet politikai egységének megszilárdítása, a magyarság lelkesedésének fenntartása, sőt fokozása. Ez a politikai egység, ez a földrajzilag természetszerűen körülhatárolt és történelmileg kifejlődött nagy organikus erő, amelyhez hasonlóval, kívülről, nem rendelkezik Felséged; ez a nemzeti egység a maga független állami szervezetében és önálló érzelmi világában: ez az a szikla, amelyen megtört Felséged ellenségeinek a birodalom szétmállására számító fondorkodása. Ennek az egységnek letéteményese pedig a magyarság. Súlyos hiba volna épp a jelenlegi válságos pillanatban a magyar nemzeti egységet lazítani; súlyos hiba volna a magyarságban azt a benyomást előidézni, hogy az a háború, amelyben pazarul ontja vérért, a kevésbé megbízható tényezőknek gyarapodást ígér, de az általa képviselt nemzeti egységet megbontással; az ő hazáját közjogi helyzetének gyengülésével; az ő természetes vezérszerpét lefokozással fenyegeti; — súlyos hiba volna ilyképpen a magyarság lelki összhangját megzavarni, lelkesedését lohasztani.

Felséges Urunk! Ezek az aggodalmak léteznek, és sok jó hazafi lelkületét zavarják meg, akik egyébként mindenüket hajlandók feláldozni hazánk és Felséged fegyvereinek győzelméért. Felséged kormányának a nemzetiségi kérdésben tett újabb lépései az aggodalmakat élénkítették és szélesebb körökben terjesztették. Sürgősen kell tehát gondoskodni a nemzet megnyugtatásáról. Ha esetleg már nem lehet visszavonni a kilátásba helyezett egyoldalú nemzetiségi engedményeket, úgy szükséges azok aggasztó hatását a magyar nemzet törvényes és jogos kívánságainak teljesítése által ellensúlyozni. Ezek a kívánságok Felséged előtt nem ismeretlenek: A gazdasági önállóság követelésén kívül vonatkoznak ezek a magyar nemzeti színeknek és jelvényeknek, valamint a magyar állami nyelvnek érvényesítésére a magyar hadseregben. Magáévá tette azokat a magyar nemzet óriási többsége, és még e többség megbomlása után is csak hihetetlen korrupció segítségével lehetett új parlamenti többséget teremteni, mely azokról hallgatott. Felséged e követelményeket annak idején az egész hadsereg egységes vezetésének és harcképességének szempontjából nem vélte teljesíthetőknak. Ámde éppen most, midőn a harcképesség a legkeményebb próbának van kitéve és éppen a harcképesség

fokozása céljából, az egységes vezetés minden hátránya nélkül tényleg érvényesül a magyar csapatoknál a magyar szín és a magyar szó. Igenis, azokban a válságos órákban, amelyekben méríteni kell a néplélek mélységeiből, amelyekben eltűnnek a fikciók és a valódiságok érvényesülnek, ott lobog csapataink előtt az a zászló és ott csendül fülünkbe az a szó, amely egyedül képes őket a végső erőfeszítésre buzdítani; ott lobog, ott csendül, mint elismerés, mint remény, mint ígéret. Méltó-e a hadsereghez, méltó-e a hazához, méltó-e Felségedhez, hogy a veszély órájának elmúltával mindez ismét eltűnjön, mindez utólag megtévesztésnek bizonyuljon? Milyen hatás várható az ilyen csalódástól a jövőben előállható háborúknál, melyek lehetőségét, sajnos, a legfényesebb diadalok után sem tekinthetjük kizártnak?

Hazánkért és Felséged birodalmának hatalmi állásáért aggódva fordulunk tehát mélységes alattvalói hódolattal és bizalommal Felséged atyai szívéhez és uralkodói bölcsességéhez. Méltóztassék egy fejedelmi szóval elejét venni a fenyegető veszélynek; méltóztassék ellenállhatatlan erőre fokozni a hű magyar nemzetének harcképességét olyan fejedelmi szóval, mely különben is szilárdabbá teszi Felséged trónját, hatalmasabbá Felséged uralkodói helyzetét és boldoggá a magyar hazát, olyan fejedelmi szóval, amely biztosítja ezt a nemzetet, hogy az önálló és egységes magyar nemzeti állam katonai és politikai jelentőségének a megpróbáltatás órájában való kidomborodása, valamint hazánk egész népe hűségének és áldozatkészségének magasztos megnyilvánulása meg fogja teremteni gyümölcseit úgy a népjogok kiterjesztésének, mint a magyar nemzet törvényes és természetszerű követelményei teljesítésének terén.

Midőn kötelességünk sugallata szerint és felelősségünk tudatában ezeket a kérelmeket Felséged magas színe elé terjesztjük: kérjük az Egek Urát, hogy áldja meg Felségedet és drága hazánkat fegyvereink teljes diadalával, azt követő tartós békével és a béke műveinek oly sikeres előbbrevitelével, amely gyógyítja a háború sebeit, jóváteszi a közelmúlt politikai tévelygéseit, megteremti a teljes összhangot a Király és a Nemzet közt; azzal, hogy a magyar nép összességét természetes jogaiban és a magyar nemzetet a nemzeti lét összes feltételeiben részesíti, amelyek élvezete által megerősödve, gyarapodva és haladva, az eddiginél is szilárdabb támasza lesz a trónnak és a pragmatica sanctio által létesített kölcsönös védelmi államszövetségnek.

Kik egyébiránt vagyunk
Császári és Apostoli Királyi Felségednek
legalázatosabb hódolattal

a függetlenségi és 48-as párt
elnöki tanácsa